

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

НН інститут культури і мистецтв

Кафедра сценічного мистецтва, естради та методики режисерування

 ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор НН інституту культури і
мистецтв
 Олена УСТИМЕНКО-КОСОРИЧ
«30» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ

галузь знань: **02 Культура і мистецтво**

спеціальність: **026 Сценічне мистецтво**

спеціалізація:

освітня-програма/програми: **Сценічне мистецтво**

Мова навчання: **українська**

Погоджено науково-методичною
комісією
НН інституту культури і мистецтв
«30» серпня 2024 р.

Голова
Олександр РУДЕНКО

Суми – 2024

Розробник:

Будянський Дмитро Васильович – кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент сценічного мистецтва, естради та методики режисерування _____

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри сценічного
мистецтва, естради та методики режисерування

Протокол № 1 від «30» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

кандидат педагогічних наук, доцент Олексій КОРЯКІН

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
2-й		-	
Семестр			
3-й		4-й	
Лекції			
22 год.		24 год.	
Практичні, семінарські			
10 год.		12 год.	
Лабораторні			
-		-	
Самостійна робота			
58 год.		22 год.	
Консультації:			
-		2 год.	
Загальна кількість годин – 150	Вид контролю: залік – 2 год.		

1. Мета і завдання вивчення навчальної дисципліни

Дисципліна «Історія українського театру» є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми «Сценічне мистецтво».

Вона охоплює часовий період – від початків українського театру (язичницько-християнський театр) до театральних подій початку ХХІ ст. Ґрунтовне засвоєння історичних театральних процесів в Україні має важливе значення для формування у студентів об'єктивного погляду на сучасні культурні явища, сприяє цілісному розвитку спеціалістів-театрознавців, розширенню теоретичної та фахової підготовки. Курс спирається на загальні знання студентів з історії України, української літератури, української культури.

Зміст курсу полягає у засвоєнні слухачами знань соціально-політичних та культурних умов виникнення, розвитку українського театру, головних етапів становлення професійного театру, паралельних процесів у театрах за кордоном, ознайомленні зі сценічною творчістю видатних акторів, антрепренерів, режисерів, діяльністю українських театральних труп.

Мета: ознайомленням студентів зі складними процесами становлення та історичного розвитку українського прототеатру (в межах ритуалу), а згодом – професійного театру, формування у слухачів усвідомлення вагомого історичного значення театральної культури для становлення України у сучасному її вигляді, збереження культурно-національної ідентичності та необхідної наукової бази для розуміння процесів і явищ у сучасному українському театрі. Звідси випливають такі основні завдання курсу:

Завдання:

- сприяти засвоєнню студентами історичного фактологічного матеріалу;
- дати студентам цілісне уявлення про характер, природу і динаміку театральних процесів у контексті національно-культурного життя України;
- навчити студентів помічати та системно аналізувати театральні процеси певної епохи;
- виробити у студентів навички віднаходити у практиці сучасних українських театрів „сліди” естетичних принципів, закладених ще у радніших періодах;
- дати можливість студентам, апробуючи свої спостереження, реалізувати їх у формі театрознавчої статті, усного виступу на трупі тощо.

Методи роботи курсу обираються відповідно до теми і залежать від дидактичних цілей кожного конкретного заняття.

Форми роботи – лекційні, практичні і індивідуальні заняття, самостійна робота студентів, консультації викладача.

Засоби навчання – аудіо-, відеоматеріали, підручники і навчальні посібники, методичні рекомендації і вказівки.

Навчальна дисципліна спрямована на розвиток *інтегральної компетентності*: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у сфері сценічного мистецтва із застосуванням теорій та методів мистецтвознавства, театральної педагогіки, психології творчості, культурології.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких *загальних компетентностей* як: **ЗК 2** – здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та

закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій;

ЗК 8 – цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких *фахових компетентностей* як: **ФК 7** – здатність до розуміння та оцінювання актуальних культурно-мистецьких процесів; **ФК 10** – здатність до критичного аналізу, оцінки та синтезу нових складних ідей у творчо-виробничій сценічній діяльності;

2. Передумови для вивчення дисципліни

Для успішного освоєння студентом навчального курсу «Історія українського театру» передбачається інтеграція знань, умінь і навичок із театральної педагогіки, ознайомлення зі спеціалізованою літературою з питань акторської майстерності та виразного читання, філософськими та психологічними засадами театального мистецтва відповідно до освітньо-професійної програми 026 «Сценічне мистецтво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

3. Результати навчання за дисципліною

Курс передбачає ґрунтовну історико-теоретичну підготовку студентів, яка полягає у формуванні ґрунтовної інформативної бази щодо розвитку театального мистецтва в Україні, яка необхідна для успішної професійної діяльності у закладах мистецтва, культури та освіти.

ПРН 1	Визначати взаємозв'язок цінностей громадянського суспільства із засадами розвитку сфери культури й мистецтва в Україні.
ПРН 2	Мати концептуальні наукові та практичні знання у галузі сценічного мистецтва.
ПРН 4	Здійснювати пошук необхідної інформації у професійній літературі, в мережі Інтернет та інших джерелах.
ПРН 9	Співвідносити мистецькі ідеї та твори із соціальним, культурним та історичним контекстом для глибшого їх розуміння.
ПРН 11	Розуміти сценічне мистецтво як художній та соціокультурний феномен, знати специфічні відмінності художньої мови театру та перформативних мистецтв.
ПРН 13	Знати основні етапи (епохи, стилі, напрямки) у розвитку театру, літератури, образотворчого мистецтва, музики, кіно; основні факти про видатних особистостей у сфері мистецтва; класифікувати види та жанри сценічного мистецтва.
ПРН 15	Аналізувати та оцінювати досягнення художньої культури, твори літератури та мистецтва з урахуванням історичного контексту. Здійснювати аргументований критичний аналіз творів сценічного мистецтва. Виявляти тенденції розвитку сучасного мистецько-художнього процесу.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
А	<ul style="list-style-type: none"> - систематизовані, глибокі і повні знання з усіх розділів навчальної програми, а також по основних питаннях, які виходять за її межі; - точне використання наукової термінології (в тому числі іноземною мовою), стилістично грамотне, логічно правильне виклад відповіді на питання; - бездоганне володіння інструментарієм навчальної дисципліни, вміння його ефективно використовувати в постановці і вирішенні наукових і професійних завдань; - виражена здатність самостійно і творчо вирішувати складні проблеми в нестандартній ситуації; - повне і глибоке засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої навчальної програми дисципліни; - вміння орієнтуватися в теоріях, концепціях і напрямках по досліджуваній дисципліні і давати їм критичну оцінку, використовувати наукові досягнення інших дисциплін; - творча самостійна робота на практичних заняттях, активна участь в групових обговореннях, високий рівень культури виконання завдань.
В	<ul style="list-style-type: none"> - систематизовані, глибокі і повні знання з усіх розділів навчальної програми; - точне використання наукової термінології (в тому числі іноземною мовою), стилістично грамотне, логічно правильне виклад відповіді на питання; - володіння інструментарієм навчальної дисципліни, вміння його ефективно використовувати в постановці і вирішенні наукових і професійних завдань; - здатність самостійно і творчо вирішувати складні проблеми в нестандартній ситуації в рамках навчальної програми; - повне засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої навчальної програми дисципліни; - вміння орієнтуватися в основних теоріях, концепціях і напрямках по досліджуваній дисципліні і давати їм критичну оцінку; - самостійна робота на практичних заняттях, творча участь в групових обговореннях, високий рівень культури виконання завдань.
С	<ul style="list-style-type: none"> - достатньо повні і систематизовані знання в обсязі навчальної програми; - використання необхідної наукової термінології, стилістично грамотне, логічно правильне виклад відповіді на питання, вміння робити обґрунтовані висновки; - володіння інструментарієм навчальної дисципліни, вміння його використовувати в рішенні навчальних і професійних завдань; - здатність самостійно застосовувати типові рішення в рамках навчальної програми; - засвоєння основної літератури, рекомендованої навчальної програми дисципліни; - вміння орієнтуватися в базових теоріях, концепціях і напрямках по досліджуваній дисципліні і давати їм порівняльну оцінку; - активна самостійна робота на практичних заняттях, періодична участь у групових обговореннях, високий рівень культури виконання завдань.
D	<ul style="list-style-type: none"> - достатні знання в обсязі навчальної програми; - використання наукової термінології, стилістично грамотне, логічно правильне виклад відповіді на питання, вміння робити висновки; - володіння інструментарієм навчальної дисципліни, вміння його використовувати в рішенні навчальних і професійних завдань; - здатність самостійно застосовувати типові рішення в рамках навчальної програми; - засвоєння основної літератури, рекомендованої навчальної програмою дисципліни; - вміння орієнтуватися в базових теоріях, концепціях і напрямках по досліджуваній дисципліні і давати їм порівняльну оцінку; - самостійна робота на практичних заняттях, участь в групових обговореннях, високий рівень культури виконання завдань.
Е	<ul style="list-style-type: none"> - достатній обсяг знань в рамках освітнього стандарту; - засвоєння основної літератури, рекомендованої навчальної програми дисципліни; - використання наукової термінології, стилістичне і логічний виклад відповіді на питання, вміння робити висновки без істотних помилок;

	<ul style="list-style-type: none"> - володіння інструментарієм навчальної дисципліни, вміння його використовувати в рішенні стандартних (типових) завдань; - вміння під керівництвом викладача вирішувати стандартні (типові) задачі; - вміння орієнтуватися в основних теоріях, концепціях і напрямках по досліджуваній дисципліні і давати їм оцінку; - робота під керівництвом викладача на практичних заняттях, допустимий рівень культури виконання завдань.
F	<ul style="list-style-type: none"> - недостатньо повний обсяг знань в рамках освітнього стандарту; - знання частини основної літератури, рекомендованої навчальної програми дисципліни; - використання наукової термінології, виклад відповіді на питання з істотними лінгвістичними і логічними помилками; - слабе володіння інструментарієм навчальної дисципліни, некомпетентність у вирішенні стандартних (типових) завдань; - невміння орієнтуватися в основних теоріях, концепціях і напрямках дисципліни, що вивчається; - пасивність на практичних заняттях, низький рівень культури виконання завдань.
FX	відсутність знань і компетенцій в рамках освітнього стандарту або відмова від відповіді.

Розподіл балів

Поточний контроль																							Разом	Підсум. (залік.)	Заг сума
РОЗДІЛ 1											РОЗДІЛ 2														
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	Т 16	Т 17	Т 18	Т 19	Т 20	Т 21	Т 22	Т 23			
Поточний контроль																									
5	5	5	5	5											5			5	5	5	5	5	55		
Контроль самостійної роботи																									
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	23		
																							88	22	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	Відмінно
82 - 89	B	Добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	Задовільно
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: презентації практичних завдань, відеозаписи, усні відповіді, творчі проекти, екзамен.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ДАВНІЙ УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР.

Тема 1. Витоки українського театру

Український театр у системі слов'янського та західноєвропейського театру. Танково-музичне мистецтво – праснова українського театру. Найзначніші дослідники українського театру: І. Франко, М. Грушевський, М. Возняк, М. Петров, В. Перетц, В. Резанов, Г. Лужницький, О. Білецький, Р. Пилипчик. Дві головні доби історії українського театру: старовинний український театр (XI–XVII ст.) і новий український театр (від XVII ст.). Язичницько-християнський театр. Княжий театр. Народний театр. Літургійна дія. Театр українського бароко (шкільний театр).

Тема 2. Національно-етнографічний характер українського театру.

Богослужбний характер язичницьких українських обрядів. Емоційність і чутливість – основні риси релігійності й театральності українців. Веснянки. Елементи театралізації хороводу: поетичне слово, речитативна мелодія, ритмічний рух, «змагання-суперечка» двох хорів. Літній театр. «Навій великдень», «Купало». Драматичні елементи русалчиних проводів. Осінній театр. Обжинки. Різниця між обрядом і народною грою.

Сватання, заручини, весілля – дії весільної драми. Давньоримський весільний ритуал і риси старослов'янської родової драми в українському весіллі. Весільна драма як «історична п'єса». Зимовий театр. «Москолудство» (маскування). Вертеп (у т. ч. ляльковий театр). «Коза». «Маланка». Гуцульський колядницький театр. Театральний орнамент колядок (елементи магічного язичницького театру). Колядки і гаївки як вступ до весільного народного театру.

Тема 3. Скоморохи як перші професійні актори.

Речитатив і величання – основні елементи княжого театру. Виконавці, зміст і форма княжого театру. Музичний супровід. Учасники княжого оркестру естрадна форма княжого театру.

Скоморох – перші професійні актори. Репертуар народних лицедіїв. Естрадно-циркове мистецтво скоморохів. Діалог між церковними та скоморошними діями.

Тема 4. Шкільний і народно-містеріальний театр.

Поява західноєвропейської драми в Україні (кін. XVI ст.). Декламація та діалог – початкові форми шкільного театру. “Просфонима” (17 січня 1591 р.) – найраніший відомий зразок шкільної декламації. Перші українські інтермедії у драмі Якуба Гаватовича “Tragedia albo wiserunek śmierci przeświętego Iana Chrzcziciela, przesłańca Wożego” (прем'єра 29 серпня 1619 р.). Перші українські творці декламацій і драматурги: Д. Наливайко, К. Сакович, А. Сеульський, Й. Волкович. Жанрові особливості їхніх творів.

Тема 5. Драматургія і театр XVII-XVIII століття.

Перші анонімні шкільні драми. Драматургія Данила Туптала (Дмитра Ростовського). Зміни в українській драматичній творчості з початком XVIII ст. Феофан Прокопович – творець першої української трагікомедії («Владимир»). Трагікомедія «Милість Божа» (1728).

Інші найпомітніші драматичні твори XVIII ст.: «Фотій» Щербицького (1749), «Ісповідь» (1789) і «Ярмарок» (1790) І. Некрашевича.

Інтермедії до Різдвяної драми «Коміческоє дійствіє...» (1736) і великодньої драми «Власнотворний образ чоловіколюбія божія» (1737) М. Довгалевського.

Кінець шкільного театру.

Тема 6. Український театр доби бароко.

Католицизм і православ'я. Межі світського і сакрального. Між наукою і мистецтвом. Видовищність як найважливіша риса бароко.

Між високим і низовим бароко. Серйозний і сміховий світ. Картина світу.

Художній простір. Простір вертепу. Час. Актор. Гра. Перевтілення. Зовнішність. Міміка. Костюм. Сценічний жест. Річ. Рух. Танець. Голос. Слово. Живопис. Скульптура. Театральні ефекти.

Українські митці на чужині (архітектори Зарудний і Старченко, скульптори Козловський і Мартос, художники Левицький, Лосенко і Боровиковський). Наука співу в Київській академії. Партесний хоровий спів. Перші українські опери. М. Березовський, Д. Бортнянський, А. Ведель.

Тема 7. Початок нового українського театру

Україна в складі Російської та Австрійської (згодом – Австро-Угорської) імперій. Остаточна втрата державності, антиукраїнська політика Катерини II, Миколи I, Олександра I. Територіальний поділ України.

«Дворянський» період національного відродження. Перші літературні твори, присвячені ідеї культурно-національної окремоті України. Творчість В. Капніста, В. Гоголя та початок літературної діяльності І. Котляревського.

Боротьба за національний університет після закриття Києво-Могилянської академії. Навчально-культурні осередки: університети у Харкові та Києві, ліцеї в Ніжині, Крем'янці та Одесі.

Українська інтелігенція і рух за утвердження національної свідомості народу України. Фольклорні дослідження і формування еталонів національного характеру та мови.

Кріпацький театр – особливе явище культури останньої чверті XVIII – початку XIX ст. Національні особливості цього явища в Україні. Театри Трошинського, Ширая, Тарновського, Хорвата. Тематика та жанрово-стильова специфіка репертуару: балетні та музичні вистави псевдо-класицистичного зразка. Режисура, актори-кріпаки, сценічне оформлення та глядачі.

Тема 8. Зародження українського професійного театру.

Спорудження перших стаціонарних приміщень для театрів у Харкові (1789), Одесі (1804), Києві (1806), Полтаві (1810), Ніжині (1826). Діяльність російсько-українських та російсько-польсько-українських труп (Київ, Харків, Одеса, Кам'янець-Подільський).

Діяльність труп Штейна, Калиновського, Млотковського. Перші актори: Павлов, Угаров, Млотковська, Щепкін, Соленик, Дрейсіг, Пряженківська та ін. Жанрове розмаїття репертуару: драми, мелодрами, трагедії, комедії, опери, комічні опери, балети, пантоміми. Переробки з польської та німецької мов творів на українську тематику. Поява перших комедій і драм з життя українського народу (В. Гоголь, І. Котляревський, Я. Кухаренко, К. Тополя).

Тема 9. І. Котляревський і театр.

І. Котляревський (1769–1838) як суспільно-політичний та культурний діяч. І. Котляревський – директор Полтавського театру. Значення драматичних і поетичних творів І. Котляревського для розвитку українського професійного театру.

«“Наталка Полтавка» (1819) – перший класичний драматичний твір нової української літератури. Сценічна історія твору, перші виконавці. Водевіль “Москаль-чарівник” (1819) та його типологічні паралелі з водевілем В. Гоголя “Простак, або Хитрощі жінки, перехитрені москалем”.

Тема 10. Г. Квітка-Основ'яненко і театр.

Г. Квітка-Основ'яненко (1778–1843) як суспільно-політичний та культурний діяч. Г. Квітка-Основ'яненко – директор і режисер Харківського театру. Значення драматичних і прозових творів Г. Квітки-Основ'яненка для розвитку українського професійного театру.

Комедії російською і українською мовами. “Дворянські вибори”, “Шельменко-денщик”, “Сватання на Гончарівці”. “Приїжджий зі столиці” та його типологічні паралелі з “Ревізором” М. Гоголя. Сценічна історія творів.

Г. Квітка-Основ'яненко – історик театру, театральний критик.

ТЕМА 11. Т. Шевченко і М. Гоголь в українському театрі.

Т. Шевченко (1814–1861) як творець нового міфу про Україну. Притягальна та конструктивна сила його поетичної творчості.

Театрально-естетичні погляди та зв'язки Т. Шевченка. Улюблені актори: М. Щепкін, П. Садовський, К. Соленик, С. Гулак-Артемівський, А. Олдрідж. Діяльність Т. Шевченка як актора-аматора, театрального художника, критика, театрознавця. Жанрово-стилістичні особливості драматургії Т. Шевченка (“Никита Гайдай”, “Невеста” – російською мовою). “Назар Стодоля” як класичний твір української драматургії. Сценічна історія та перші виконавці. Поєми Т. Шевченка, їх інсценізації та постановки на сцені. «Гайдамаки» в українському театрі ХХ ст.

М. Гоголь (1809–1852) – письменник-мислитель світового масштабу, найвидатніший серед романтиків „української школи” в російській літературі першої половини ХІХ ст. Масштабно-романтичний образ української батьківщини у циклах: «Вечори на хуторі біля Диканьки» (1831-1832), «Миргород»(1835), повісті «Тарас Бульба»” (1835) та ін. Парадокс сприйняття творів із фантастичним началом («Вій»,

«Портрет» та ін.): критиковані сучасниками-інтелектуалами та, водночас, найпопулярніші твори для інсценізації в українських і російських театрах.

Драматургія М. Гоголя на українській сцені. Комедія «Ревізор» як квінтесенція критичного зображення етичної деградації столичного та провінційного чиновництва у Російській імперії.

РОЗДІЛ II. УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР У ХІХ-ХХІ СТОЛІТТЯХ.

Тема 12. Акторське мистецтво і режисура українського театру першої половини ХІХ ст.

Тенденції в акторському мистецтві початку ХІХ сторіччя. Традиції народного лицедійства, виконання інтермедій, аматорських вистав як передумова сценічної реформи М. Щепкіна. Школа класицистичного виконання, її канони та вплив на українське театральне мистецтво. «Акторська та авторська режисура».

М. Щепкін (1788–1863) – видатний український актор. Творчість у Харківському (1816–1818), Полтавському (1818–1821), Київському (1821) театрах. Ролі у драматургії Котляревського та Квітки-Основ'яненка (Виборний, Чупрун, Шельменко). Щепкін у Малому Театрі. Гастролі Щепкіна – актора Малого театру в Україні. М. Щепкін – реформатор українського та російського театру.

К. Соленик (1811–1851) – актор реалістичної школи. Ролі Виборного та Чупруна у п'єсах Котляревського, Стецько і Шельменко в комедіях Квітки-Основ'яненка. Шевченко про виконання Солеником ролі Чупруна. Різниця у трактуванні цієї ролі Солеником і Щепкіним.

Соленик – найкращий, у той час, виконавець ролі Хлестакова у комедії Гоголя «Ревізор». Виконання інших ролей у п'єсах Гоголя. «Акторська режисура» Соленика.

І. Дрейсіг (1791–1888) – виконавець характерних ролей: Виборний, Чупрун у п'єсах Котляревського, Городничий, Осип, Подколюсін – у комедіях М. Гоголя. Висока оцінка його гри тогочасними критиками.

Л. Млотковська (1805–1866) – актриса з широким діапазоном ролей: від водевільних до трагедійних. Початок діяльності в трупі І. Штейна та Л. Млотковського. Млотковська – одна з перших актрис, яка грала в українському репертуарі. Ролі: Наталка Полтавка («Наталка Полтавка»), Тетяна («Москаль-чарівник»), Настя («Бой-жінка»), Уляна («Сватання на Гончарівці»). Реалізм гри Млотковської. Ролі в зарубіжному репертуарі. Оцінка творчості Млотковської П. Мочаловим.

Т. Пряженківська. Праця в Полтавському театрі. Т. Пряженківська – перша виконавиця ролі Наталки Полтавки. Оцінка Щепкіна акторської творчості Т. Пряженківської.

Тема 13. Театр на західноукраїнських землях.

Зародження театральньо-аматорського руху в Галичині в кінці ХVІІІ сторіччя. Польські театральні вистави у Львівській українській духовній семінарії. Твори І. Котляревського та Г. Квітки-Основ'яненка на галицькій аматорській сцені. Постановка у Львівській семінарії вистави «Руське весілля» та її значення для розвитку українського театру в Галичині. Постанови австрійського уряду про позбавлення галицьких діячів можливості друкувати свої твори.

Заснування 1848 року І. Озаркевичем аматорського гуртка в Коломиї. Перша вистава «Дівка на виданню...». Поява поруч із переробками творів галицьких

драматургів Р. Муха “Терпен-спасен”, П. Леонтовича (“Сценічний жарт”).
Драматичний гурток в Перемишлі на чолі з І. Вітошинським. Репертуар та актори цього театру.

І. Франко про драматургію і театр 30–50-х рр. XIX ст. Значення аматорського театру для виникнення професійного театру в Галичині, Буковині і на Закарпатті.

Тема 14. Український театральний процес початку XX століття.

Загальна характеристика культурно-історичної ситуації в Україні на початку XX століття. Вплив соціально-політичних процесів на розвиток театрального мистецтва.

Театр як засіб національної самоідентифікації.

Періодизація театрального процесу: до революційні роки, період після Лютневої революції 1917 року, радянський період.

Формування нових театрів та розвиток професійної акторської майстерності.

Видатні режисери, драматурги та актори початку XX століття.

Вплив Івана Франка та Лесі Українки на українську драматургію.

Театр в умовах революції та громадянської війни.

Тема 15. Діяльність першого стаціонарного театру Миколи Садовського.

Заснування першого українського стаціонарного театру. 1907 рік — відкриття театру Миколою Садовським у Києві. Значення стаціонарності: стабільність театрального колективу та регулярний репертуар.

Пропагування української національної ідеї через театральне мистецтво.

Створення якісного українського репертуару, основа якого — драматургія Тараса Шевченка, Івана Карпенка-Карого, Михайла Старицького, Лесі Українки.

Протистояння русифікаційним процесам та відродження української культури.

Вистави за творами класиків української драматургії: «Назар Стодоля», «Тарас Бульба», «Запорожець за Дунаєм».

Впровадження новаторських постановок.

- Показ опер та оперет, що підкреслювало багатофункціональність театру («Наталка Полтавка» Івана Котляревського).

Закриття театру та спадщина.

Тема 16. Лесь Курбас та феномен театру «Березіль».

Виникнення театру «Березіль» як реакція на потребу нових форм у мистецтві.

Лесь Курбас — новатор української театральної сцени. Біографія Леся Курбаса: ранні роки, освіта, становлення як режисера.

Курбас і «Молодий театр» (1917–1919): експериментальне середовище для пошуків нових театральних форм.

Вплив західноєвропейських театральних течій (експресіонізм, символізм, футуризм) на його творчість.

«Березіль» як авангардний театр: естетичні принципи і художня місія.

Найвідоміші вистави:

- «Газ» Георга Кайзера (експресіонізм і критика капіталізму).

- «Народний Малахій» Миколи Куліша (експеримент з новими драматургічними формами).

- «Маклена Граса» Миколи Куліша (соціальна драма і пошук нових засобів виразності).

Переосмислення класичних творів у контексті нових ідей.

Новаторська режисерська діяльність Курбаса.

Арешт і загибель Леся Курбаса в 1937 році як частина сталінських репресій.

Спадщина театру «Березіль» після закриття: внесок у розвиток українського театрального мистецтва.

Тема 17. Український театр повоєнних років.

Соціально-політична ситуація в Україні після Другої світової війни.

Вплив повоєнних реалій на культуру та мистецтво.

Задачі театру в умовах відбудови країни.

Героїко-патріотичні драми: акцент на героїзмі радянського народу.

Трагедії війни та проблеми відновлення у театральних постановках.

Легкі жанри (оперета, комедія) як засоби відволікання населення від повоєнних труднощів.

Постановки за творами українських класиків: Шевченко, Котляревський, Лисенко.

Київський театр імені Івана Франка: його роль як центру українського драматичного мистецтва.

- Львівський театр імені Марії Заньковецької.

- Внесок режисерів: Гнат Юра, Олександр Корнійчук, Борис Тягно.

- Акторські досягнення: Амвросій Бучма, Наталія Ужвій, Юрій Шумський.

Обмеження творчої свободи через жорстку радянську цензуру.

Політичні репресії проти митців, які не відповідали офіційній лінії.

Тема 18. Український театр 1970-1980-х років.

Соціально-політична ситуація в Україні в 1970-1980-х роках.

Особливості розвитку радянської культури в період «застою».

Спроби подолання художніх рамок і пошук нових форм виразності.

Провідні театри та діячі:

- Київський театр імені Івана Франка:

Режисери: Сергій Данченко, Дмитро Смолич.

Актори: Богдан Ступка, Ада Роговцева.

Вистави: «Тев'є-Тевель» за Шолом-Алейхемом, «Украдене щастя» за Іваном Франком.

- Львівський театр імені Марії Заньковецької:

- Актори: Федір Стригун, Таїсія Литвиненко.

- Постановки, що поєднували традиційні й новаторські підходи.

Музичний театр, вплив кіно та телебачення на театральну постановку.

Збереження авангардних елементів у творчості деяких режисерів та труп.

Театральні фестивалі: республіканські та всесоюзні огляди досягнень театрального мистецтва.

Тема 19. Український Театр 1990-х років.

Короткий огляд політичної та соціально-економічної ситуації в Україні після здобуття незалежності.

Вплив цих змін на театральне мистецтво.

Відновлення національних традицій після розпаду СРСР.

Пошук нових тем, пов'язаних з історією та культурою України.

Роль національних драматургів, режисерів і акторів у формуванні нової естетики.

Відповідь театрів на кризу: адаптація репертуару, нові формати.

Поява недержавних, незалежних театральних колективів.

Експериментальні проекти та нові режисерські підходи.

Вплив західних театральних традицій та технологій на українське сценічне мистецтво.

Співпраця з міжнародними фестивалями та культурними обмінами.

Тема 20. Акторське мистецтво українського театру ХХ ст.

Значення театального мистецтва в українській культурі.

Вплив акторів на розвиток театру в ХХ столітті.

Марія Заньковецька (1854–1934):

- Роль у становленні українського театру.
- Відомі вистави та персонажі.

Наталія Ужвій (1898–1986):

- Її значення в українському театрі.
- Пам'ятні ролі та творчі досягнення.

Амвросій Бучма (1891–1957):

- Відомий актор і педагог.
- Його вплив на театральну освіту та методіку.

Леонід Биков (1928–1979):

- Актор і режисер, відомий своїми театральними та кінорольними досягненнями.
- Значення його творчості для української культури.

Спадщина, яку залишили ці актори для наступних поколінь.

Тема 21. Українська драматургія ХХ століття.

Значення драматургії в українському театрі.

Основні особливості розвитку драматургії в ХХ столітті.

Вплив українського модернізму на драматургію. Основні постаті: Іван Франко, Леся Українка, Володимир Винниченко.

Теми і мотиви в їхніх творах.

Пошуки нових форм в умовах цензури.

Значення української мови та культури в драматургії.

Вплив світових тенденцій на українську драматургію.

Підсумок основних досягнень української драматургії ХХ століття.

Вплив цих творів на сучасний театр і літературу.

Тема 22. Театральне мистецтво у сучасній Україні.

Загальний огляд театального мистецтва в Україні після 1991 року.

Вплив соціальних, політичних та культурних змін на театральне середовище.

Розвиток національного театру в умовах незалежності.

Пошук нових форм вираження в театральній практиці.

Вплив європейських та світових театральних традицій.
 Авангард і альтернативні театри.
 Інтерактивні та імпровізаційні формати.
 Використання нових технологій у театральному мистецтві.
 Видатні театри та колективи.
 Відображення сучасних проблем: війна, міграція, гендерні питання.
 Адаптація театального мистецтва до умов війни.
 Роль театру у підтримці морального духу суспільства.

Тема 23. Історія та здобутки театрів міста Суми.

Витоки театральної діяльності в Сумах: перші вистави та формування театральних колективів.
 Вплив політичних та соціальних змін на театральну діяльність.
 Відомі постаті, які вплинули на розвиток театру в Сумах: режисери, актори, драматурги.
 Офіційне відкриття перших театрів: театр Корепанова.
 Історія театру для дітей та юнацтва.
 Історія Сумського національного академічного театру драми і музичної комедії імені М.С. Щепкіна
 Репертуар та жанрове різноманіття: драматичні вистави, музичні комедії, дитячі спектаклі.
 Визнання на фестивалях та конкурсах.
 Співпраця з українськими та міжнародними театрами.
 Театр як платформа для соціальних змін: вистави на актуальні теми.
 - Значення театрів у культурному житті Сум та їх внесок у розвиток театального мистецтва в Україні.

Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	У тому числі				Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Екз. (залік)	Самост. роб.		Лекції	Практ.	Конс.	Самос. роб.
РОЗДІЛ 1. ДАВНІЙ УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР.										
Тема 1. Витоки українського театру	9	2	2		5					
Тема 2. Національно-етнографічний характер українського театру.	9	2	2		5					
Тема 3. Скоморохи як перші професійні актори.	9	2	2		5					
Тема 4. Шкільний і народно-містеріальний театр.	9	2	2		5					
Тема 5. Драматургія і театр XVII-XVIII століття.	9	2	2		5					
Тема 6. Український театр доби бароко.	7	2			5					

Тема 7. Початок нового українського театру	7	2			5					
Тема 8. Зародження українського професійного театру.	7	2			5					
Тема 9. І. Котляревський і театр.	7	2			6					
Тема 10. Г. Квітка-Основ'яненко і театр.	7	2			6					
ТЕМА 11. Т. Шевченко і М. Гоголь в українському театрі.	7	2			6					
Всього за 1 розділ	90	22	10		58					
РОЗДІЛ II. УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР У XIX-XXI СТОЛІТТЯХ.										
Тема 12. Акторське мистецтво і режисура українського театру першої половини XIX ст.	4	2			2					
Тема 13. Театр на західноукраїнських землях.	4	2			2					
Тема 14. Український театральний процес початку XX століття.	4	2			2					
Тема 15. Діяльність першого стаціонарного театру Миколи Садовського.	4	2			2					
Тема 16. Лесь Курбас та феномен театру «Березіль».	6	2	2		2					
Тема 17. Український театр повоєнних років.	4	2			2					
Тема 18. Український театр 1970-1980-х років.	4	2			2					
Тема 19. Український Театр 1990-х років.	6	2	2		2					
Тема 20. Акторське мистецтво українського театру XX ст.	6	2	2		2					
Тема 21. Українська драматургія XX століття.	4	2	2							
Тема 22. Театральне мистецтво у сучасній Україні.	6	2	2		2					
Тема 23. Історія та здобутки театрів міста Суми.	6	2	2		2					
Всього за 2 розділ	60	24	12	2	22					
Усього годин	150	46	22	2	80					

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
РОЗДІЛ 1. ДАВНІЙ УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР.			
1.	Витоки українського театру	2	
2.	Національно-етнографічний характер українського театру.	2	
3.	Скоморохи як перші професійні актори.	2	
4.	Шкільний і народно-містеріальний театр.	2	
5.	Драматургія і театр XVII-XVIII століття.	2	
6.	Український театр доби бароко.	2	
7.	Початок нового українського театру	2	
8.	Зародження українського професійного театру.	2	
9.	І. Котляревський і театр.	2	
10.	Г. Квітка-Основ'яненко і театр.	2	
11.	Т. Шевченко і М. Гоголь в українському театрі.	2	
РОЗДІЛ II. УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР У XIX-XXI СТОЛІТТЯХ.			
12.	Акторське мистецтво і режисура українського театру першої половини XIX ст.	2	
13.	Театр на західноукраїнських землях.	2	
14.	Український театральний процес початку XX століття.	2	
15.	Діяльність першого стаціонарного театру Миколи Садовського.	2	
16.	Леся Курбас та феномен театру «Березіль».	2	
17.	Український театр повоєнних років.	2	
18.	Український театр 1970-1980-х років.	2	
19.	Український Театр 1990-х років.	2	
20.	Акторське мистецтво українського театру XX ст.	2	
21.	Українська драматургія XX століття.	2	
22.	Театральне мистецтво у сучасній Україні.	2	
23.	Історія та здобутки театрів міста Суми.	2	
Разом		46	

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
РОЗДІЛ 1. ДАВНІЙ УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР.			
1.	Витоки українського театру	2	
2.	Національно-етнографічний характер українського театру.	2	
3.	Скоморохи як перші професійні актори.	2	
4.	Шкільний і народно-містеріальний театр.	2	
5.	Драматургія і театр XVII-XVIII століття.	2	
РОЗДІЛ II. УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР У XIX-XXI СТОЛІТТЯХ.			
6.	Леся Курбас та феномен театру «Березіль».	2	
7.	Український Театр 1990-х років.	2	
8.	Акторське мистецтво українського театру XX ст.	2	
9.	Українська драматургія XX століття.	2	
10.	Театральне мистецтво у сучасній Україні.	2	
11.	Історія та здобутки театрів міста Суми.	2	
Разом		22	

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
РОЗДІЛ 1. ДАВНІЙ УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР.			
1.	Витоки українського театру	5	
2.	Національно-етнографічний характер українського театру.	5	
3.	Скоморохи як перші професійні актори.	5	
4.	Шкільний і народно-містеріальний театр.	5	
5.	Драматургія і театр XVII-XVIII століття.	5	
6.	Український театр доби бароко.	5	
7.	Початок нового українського театру	5	
8.	Зародження українського професійного театру.	5	
9.	І. Котляревський і театр.	6	
10.	Г. Квітка-Основ'яненко і театр.	6	

11.	Т. Шевченко і М. Гоголь в українському театрі.	6	
РОЗДІЛ II. УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР У ХІХ-ХХІ СТОЛІТТЯХ.			
12.	Акторське мистецтво і режисура українського театру першої половини ХІХ ст.	2	
13.	. Театр на західноукраїнських землях.	2	
14.	Український театральний процес початку ХХ століття.	2	
15.	Діяльність першого стаціонарного театру Миколи Садовського.	2	
16.	Лесь Курбас та феномен театру «Березіль».	2	
17.	Український театр повоєнних років.	2	
18.	Український театр 1970-1980-х років.	2	
19.	Український Театр 1990-х років.	2	
20.	Акторське мистецтво українського театру ХХ ст.	2	
21.	Українська драматургія ХХ століття.		
22.	Театральне мистецтво у сучасній Україні.	2	
23.	Історія та здобутки театрів міста Суми.	2	
	Разом	80	

Питання до підсумкового контролю:

1. Театральні традиції в Київській Русі?
2. Значення дійств та обрядів в ранньому українському театрі?
3. Жанри та форми театального мистецтва, популярні в Україні в середньовіччі?
4. Вплив церковних обрядів на розвиток театру в давній Україні?
5. Основні представники української драматургії в період бароко?
6. Відомі театральні вистави, що відбувалися в Україні в XVII–XVIII століттях?
7. Вплив розвитку літератури на театральне мистецтво в давній Україні?
8. Театри або театральні колективи, відомі з періоду стародавнього українського театру?
9. Соціально-політичні зміни в Україні та їх відображення на театральному мистецтві?
10. Роль козацьких театрів у формуванні українського театального мистецтва?
11. Вплив народної творчості на формування стародавнього українського театру?
12. Значення народних гулянь та фестивалів для театальної діяльності?
13. Елементи фольклору, присутні в давніх театральних виставах?
14. Основні досягнення стародавнього українського театру у контексті європейських театральних традицій?
15. Основні етапи розвитку театального мистецтва на українських землях до XVIII століття?
16. Основні етапи розвитку українського театру в ХІХ столітті?
17. Знакові п'єси для формування національної драматургії?
18. Роль театру "Молодий театр" у розвитку українського театального мистецтва?
19. Внесок Марії Заньковецької та Лесею Курбаса в театральний ландшафт України?
20. Вплив політичних репресій на театральну діяльність у 1930-х роках?
21. Методи, які використовували театри для виживання в умовах цензури?

22. Теми, що домінували в українській драматургії після Другої світової війни?
23. Провідні театральні діячі цього періоду?
24. Нові тенденції в українському театрі на початку ХХІ століття?
25. Вплив війни в Україні на театральне мистецтво та вистави?
26. Основні теми та мотиви української драматургії ХХ століття?
27. П'єси сучасних українських драматургів, що отримали визнання на міжнародному рівні?
28. Вплив народного театру на розвиток професійного театру в Україні?
29. Елементи народної традиції, що збереглися у сучасному театральному мистецтві?
30. Роль театрів у вирішенні соціальних проблем сучасності?
31. Проекти, які реалізують театри для залучення молоді до театального мистецтва?
32. Найбільш відомі театри в Україні та чим вони відзначаються?
33. Вплив театрів великих міст на розвиток театального мистецтва в регіонах?
34. Як український театр сприяє формуванню національної ідентичності?
35. Значення театального мистецтва у сучасному українському суспільстві?

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Антонович Д. Триста років українського театру 1619–1919. – Львів, 2001.
2. Будянський В. І. Шкільний театр : навч. посіб. / Василь Іванович Будянський, Дмитро Васильович Будянський. – Суми : Козацький вал, 2002. – 184 с.
3. Лужницький Г.: Український театр. Наукові праці, статті, рецензії: Збірник праць. – Львів, 2004. – Т.І: Сторінка з історії української драми. – С.182-192; Творець української соціальної драми. – С.193-201; Східноукраїнські впливи в Галицькому театрі. – С.202-209; Іван Франко про завдання і цілі театру. – С.210-221; Театрально-соціологічні елементи у драматичній творчості І. Франка. – С.222-227; Драматичність поетичних образів у творчості Івана Франка. – С.228-233; Західноєвропейський репертуар в українському театрі. – С.234-244; Театр в історії галицького відродження. – С.245-253; Т.ІІ: Три п'єси Нечуя-Левицького. – С.37-39; Франко й сцена. – С.42-44; Сторіччя українського театру у Львові. – С.84-88; Микола Садовський 1856-1933. – С.89-94.
4. Пилипчук Р. Історія українського театру (від витоків до кінця ХІХ ст.) / Ростислав Пилипчук ; – Львів, 2019.
5. Український драматичний театр: у 2 т. Т.1. – К.: Наукова думка, 1967.
6. Український театр ХХ століття: Антологія вистав / За заг. ред. М. О. Гринишиної; ІПСМ НАМ України. — К.: Фенікс, 2012. — 944 с.

Додаткові

1. Бондарева О. Українська драма “нової хвилі” як постмодерний феномен / О. Бондарева // Літературознавчі студії: Збірник наукових праць. Вип. 3. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – 2002. – С. 95–100.
2. Бондарчук С. Г. Молодий театр / С. Г. Бондарчук // Молодий театр: Генеза. Завдання. Шляхи. – К.: Мистецтво, 1991. – 320 с.
3. Веселовська Г. І. Український театральний авангард / Г. І. Веселовська. – К. : Фенікс, 2010. – 368 с.
4. Волицька І. Театральна юність Леся Курбаса: (Проблема формування творчої особистості) / Ірина Волицька. – Л.: Ін-т народознавства НАН України, 1995. – 150 с.
5. Єрмакова Н. П. Березільська культура: історія, досвід / Н. П. Єрмакова. – К. : Фенікс, 2012. – 512 с.
6. Івашків В. М. Українська романтична драма 30 – 80-х років ХІХ ст. / В. М. Івашків. – К.: Наукова думка, 1990. – 144 с.
7. Кисіль О. Новий український театр / О. Кисіль // Життя і революція. 1925. – №4. – С. 40–44.
8. Шерех Ю. Лесь Курбас у Харкові / Ю. Шерех // Сучасність. – 1993. – № 12. – С. 49.

Інформаційні ресурси

www.mincult.gov.ua/ukrrus.htm,

www.virtep.org,

www.geocities.com,

www.culture.allkiev.com.ua,

www.bravothheater.kiev.ua,

www.rusdram.kiev.ua,

www.artportal.org.ua,

www.lviv.nezabarom.com.ua,

www.kharkov.nezabarom.com.ua,

www.theatre.-kharkov.ua,

www.berezillia.com.ua,

www.zholdak.relc.com/offer.htm

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Програма здійснюється за наявності дидактичних та ілюстративних матеріалів, а також навчально-методичного матеріалу (посібників, монографій, популярної літератури з історії та теорії предмету вивчення, ілюстрованих альбомів, доступу до електронних ресурсів) та апаратури (відеопроєктор, комп'ютер, ноутбук) для проведення практичних занять. Доречним також є відвідування концертів, презентацій, конкурсів ораторського мистецтва та виразного читання, театральних вистав, виховних заходів тощо.